

Голові разової ради з розгляду та захисту
дисертації на здобуття ступеня доктора
філософії
доктору політичних наук, професору,
начальнику науково-дослідної частини
Запорізького національного університету
АРАБАДЖИЄВУ Дмитру Юрійовичу

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата політичних наук, доцента
ЛАВРИНЕНКО Ганни Андріївни
на дисертацію **МІЩЕНКО Анастасії Сергіївни** на тему «Трансформація
регіоналізму в умовах децентралізації влади в Україні», представлену до
публічного захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
052 Політологія

Актуальність теми та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження Міщенко А.С. присвячене вкрай актуальним як з точки зору політичної науки, так і з точки зору муніципального розвитку в умовах децентралізації влади в Україні проблемам становлення сучасного регіоналізму в Україні та, відповідно, подальшого розвитку субнаціонального рівня влади. Події останніх років стали доволі знаковими для всіх, хто переймається проблемами децентралізації та місцевого самоврядування: практиків, науковців, експертів, політиків та інших, адже відбулися процеси об'єднання територіальних громад, районів, постало завдання трансформації відповідно до засад децентралізації обласного рівня влади. Надання широких повноважень органам місцевого самоврядування є вагомим кроком у розвитку регіоналізму, демократії та соціально відповідального суспільства. Тривалі протиріччя та, врешті-решт, політична криза в Україні періоду 2013-2014 рр., численні виклики та запит на реалізацію євроінтеграційного курсу сприяли впровадженню реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.

Необхідність дослідження теоретичних та практичних проблем, пов'язаних із трансформацією регіоналізму на засадах децентралізації державної влади та становлення системи місцевої влади, обумовлена нерозв'язаністю багатьох питань субнаціонального рівня як соціально-політичного, управлінського, економічного та соціологічного феномену. Ці та інші питання знаходяться у фокусі порушеної у дисертації Міщенко А.С. проблематики становлення, сучасного існування та перспектив розвитку

регіоналізму в умовах децентралізації державної влади в Україні з врахуванням внутрішньополітичного та зовнішньополітичного контексту.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами.

Дослідження комунікативного аспекту реалізації реформи децентралізації відбувалося в рамках НДР: «Стратегічні комунікації як інструмент реалізації національних інтересів держави: український та закордонний досвід» (№ д/р 0121U107470).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані дисертантом, відповідають вимогам щодо даного виду досліджень. Теоретико-методологічну базу дисертаційної роботи становлять наукові методи та методологічні підходи до осмислення трансформації процесу регіоналізму відповідно до засад реформування місцевого рівня влади в Україні. У процесі роботи над дослідженням дисертантом були застосовані загальнонаукові методи дослідження, такі як аналіз, синтез, порівняльний аналіз, абстрагування, узагальнення, індукція та дедукція, експертне опитування, а також методи прогнозування та екстраполяції.

Мета і завдання дисертації відповідають заявленій темі. Логіка побудови тексту роботи дозволяє розкрити різні аспекти проблеми, а висновки й рекомендації логічним чином пов'язані з результатами наукового аналізу. Дисертація відзначається чіткістю структури, складається зі вступу, трьох розділів (поділяються на 9 підрозділів) та висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

У *Розділі 1 «Теоретико-методологічні засади дослідження трансформації регіоналізму в умовах децентралізації влади в Україні»* охарактеризовано теоретичні аспекти дослідження процесів регіоналізму та регіоналізації у сучасному науковому дискурсі (с. 29-52). Проведено наукове узагальнення сутності процесу децентралізації та його особливостей в Україні (с. 53-72). Проаналізовано теоретико-методологічні аспекти дослідження трансформації регіоналізму в умовах децентралізації влади в Україні (с. 73-80).

У *Розділі 2 «Політологічний аналіз трансформації регіоналізму у період реформи децентралізації влади в Україні»* розглянуто реформу децентралізації в Україні та її вплив на регіональний розвиток (с. 84-107). Досліджено політичну трансформацію у регіонах та зміну векторів політичного впливу в умовах децентралізації влади (с. 108-136). Проведено аналіз громадськості як суб'єкту розвитку регіоналізму в умовах децентралізації (с. 137-162).

Розділ 3 «Напрямки та перспективи розвитку регіоналізму в умовах децентралізації влади в контексті викликів сьогодення» присвячений розгляду й аналізу впливу євроінтеграційного вектору України на трансформацію регіоналізму (с. 166-178) та впливу повномасштабної російсько-української війни на реформу децентралізації в Україні (с. 179-201). Обґрунтовано перспективи розвитку регіоналізму в Україні у контексті внутрішніх та зовнішніх викликів (с. 202-212).

Зміст роботи та наукових публікацій автора засвідчує достатній рівень обґрунтованості отриманих наукових результатів та підтверджує їх достовірність. Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, також підтверджена в процесі їх апробації на 14 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Зокрема, в дисертації Міщенко А.С. обґрунтовується положення, що взаємодія представників субнаціонального рівня влади з громадськістю є ключовим напрямом вирішення актуальних питань розвитку регіонів (с. 138-140). У цьому контексті в дисертації досліджено, що реформа децентралізації надає можливість розвитку громадського сектору як суб'єкта розвитку регіоналізму.

Достовірність і наукова новизна отриманих результатів. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані Міщенко А.С., є авторською концепцією розуміння трансформації регіоналізму в Україні на засадах децентралізації влади в Україні. Відповідні положення базуються на теоретичних і прикладних розробках вітчизняних і закордонних учених, відображених в їх роботах. Ознайомлюючись із сформульованими в дисертації Міщенко А.С. конкретними положеннями та пропозиціями, які визначають наукову новизну одержаних результатів, особливо варто відзначити окремі з них, що є найбільш важливими.

Враховуючи полісемантичний характер дослідження сутності регіоналізму як зовнішньополітичного та внутрішньополітичного явища, автором доведена взаємозумовленість регіоналізму і децентралізації влади: з одного боку, децентралізація певною мірою є відповіддю на регіоналізм як стратегію політичних еліт, які сформували запит щодо зміни системи управління на субнаціональному рівні, з іншого боку, вона сприяє трансформації регіоналізму, який набуває нових якісних ознак.

У дисертації розкривається необхідність дослідження трансформації регіоналізму в умовах децентралізації влади не лише на засадах теоретичних досліджень, але й акцентується увага на вивченні й аналізі вагомої ролі практичного середовища. Достовірність отриманих результатів доводить проведення автором експертне опитування (с. 87-88, 130-133, 159-161, 177-179, 200-206), у якому до кола експертів були залучені фахівці у сфері регіонального розвитку та місцевого самоврядування. Саме залучення експертної думки доводить необхідність консолідації громадського сектору навколо можливостей, наданих реформою місцевого самоврядування та територіальної організації влади, для подальшого розвитку регіоналізму в Україні як політичного та соціально обґрунтованого явища.

У дисертації набули подальшого розвитку: наукові погляди про регіоналізм і регіоналізацію як політичні процеси, що відбуваються як на внутрішньодержавному, так і на глобальному рівнях і перебувають у взаємозалежності; розуміння регіоналізму як результату комплексної дії політичних еліт та громадськості шляхом обґрунтування суб'єктності громадськості та зростання її ролі у вирішенні ключових проблем, що

виникають на субнаціональному рівні управління в умовах децентралізації влади. Зазначено, що функціонування реформи певною мірою запустило процес активізації суспільства, але населення країни ще не до кінця усвідомило свої можливості та значущість у прийнятті управлінських рішень; дослідження політичних партій регіонального типу через актуалізацію їх ролі у політичних процесах на субнаціональному рівні в умовах децентралізації влади на основі порівняння результатів місцевих виборів у Запорізькій області в 2015 та 2020 рр.

Повнота викладу основних положень дисертації та її результатів в опублікованих працях. Загальні положення та зміст дисертації відображено у 21 науковій праці, 5 з яких – у фахових виданнях України, 2 публікації – в іноземному науковому виданні, 14 публікацій – у матеріалах і тезах конференцій. Публікації дисертанта у цілому свідчать про достатній рівень апробації результатів дисертаційного дослідження.

Практичне значення і впровадження результатів дослідження полягає у тому, що сформульовані у ньому основні положення, висновки і рекомендації можуть бути використані: у подальшому реформуванні системи місцевої влади в Україні; процесах розвитку громадянського суспільства, зокрема у питаннях розширення участі громадян у процесах ухвалення політико-управлінських рішень, що стосуються регіонального та місцевого розвитку; розробки навчально-методичних посібників та навчальних курсів для студентів і здобувачів вищої освіти, які спеціалізуються на профільних спеціальностях. Також одержані результати можуть бути використані для розробки курсів підвищення кваліфікації для посадових осіб органів місцевого самоврядування, що допоможе покращити їхні знання та навички у галузі децентралізації та розумінні сутності та ролі регіоналізму в Україні.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи та опублікованих праць Міщенко А.С. дозволяє зробити висновок про логічну послідовність та структурну збалансованість викладення матеріалу дослідження. Дисертаційна робота Міщенко А.С. є завершеною науковою працею, у якій одержано низку науково-обґрунтованих результатів щодо особливостей сучасного стану регіоналізму в умовах децентралізації державної влади. Теоретичні висновки і практичні рекомендації належним чином розкриті та обґрунтовані у текстовій частині дисертації.

Дисертація відповідає встановленим кваліфікаційним вимогам щодо присудження ступеня доктора філософії та вимогам щодо оформлення дисертації відповідно до чинного законодавства України.

Дискусійні положення та рекомендації щодо змісту дисертаційної роботи. Загальна оцінка дисертаційної роботи позитивна. Проте, на нашу думку, дисертація містить деякі дискусійні моменти, які потребують уточнення:

1. У ході дослідження автор використовує поняття «локалізм», під яким розуміється посилення пріоритету локального чинника внаслідок зміщення центру суспільно-політичного життя на рівень громад (с. 94). Бажано було б

розширити обґрунтування змісту даного поняття та більш детально розглянути кореляцію даного поняття з регіоналізмом та децентралізацією.

2. У дисертаційній роботі дослідник акцентує вагому увагу на ролі громадськості як провідного суб'єкту розвитку регіоналізму в умовах децентралізації державної влади в Україні (с. 137-162). Однак потребує більшої деталізації характеристика інструментів активізації суспільства та актуалізації ролі громадського сектору, що у подальшому допомогло б більш чітко структурувати відповідні рекомендації.

3. В одному із завдань дисертації вказується необхідність дослідити зміну векторів політичного впливу на місцевому і регіональному рівнях як чинник регіональної трансформації. У ході дослідження автор розкриває особливості партійної трансформації, трансформації ролі політичної еліти (с. 108-136), але, доцільно було б конкретизувати, наскільки змінилася політична роль регіонів в умовах децентралізації державної влади в Україні.

Висловлені зауваження та рекомендації не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи, спрямованої на вирішення актуальних завдань політичної науки.

Висновок про відповідність дисертації вимогам Порядку присудження наукових ступенів. Дисертаційне дослідження Міщенко А.С. містить наукові положення та висновки, що мають значення для галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» та розвитку спеціальності 052 Політологія.

Відтак дисертаційна робота Міщенко Анастасії Сергіївни «Трансформація регіоналізму в умовах децентралізації влади в Україні» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів відповідає профілю спеціальності 052 «Політологія» та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її автор – Міщенко Анастасія Сергіївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 Політологія.

Офіційний опонент:

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політології та соціології
Київського столичного університету

імені Бориса Грінченка

Ганна ЛАВРИНЕНКО